

*Інна Стахова,
аспірант*

**ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРОВІДНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Анотація. У статті розкрито значення понять «компетентність», «природнича компетентність», «творча діяльність». Нами обґрунтований вплив творчої діяльності на формування природничої компетентності майбутніх учителів початкових класів, наведено приклад творчих робіт студентів.

Ключові слова: компетентність, природнича компетентність, творча діяльність.

Інна Стахова

**ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ВЕДУЩЕЕ СРЕДСТВО
ФОРМИРОВАНИЯ ПРИРОДОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ**

Аннотация. В статье раскрыто значение понятий «компетентность», «природоведческая компетентности», «творческая деятельность». Нами обоснован влияние творческой деятельности на формирование природоведческой компетентности будущих учителей начальных классов, приведен пример творческих работ студентов.

Ключевые слова: компетентность, природоведческая компетентность, творческая деятельность.

Inna Stakhova

**CREATIVE ACTIVITY AS THE PRINCIPLE OF FORMING THE
NATURAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF THE
PRIMARY SCHOOL**

Abstract. The article reveals the meaning of the concepts of "competence", "naturalistic competence", "creative activity". We are substantiated the influence of creative activity on the formation of naturalistic competence of future teachers of elementary school, an example of creative work of students is given.

Keywords: competence, naturalistic competence, creative activity.

Сучасна педагогіка характеризується переосмисленням й зміною багатьох поглядів і підходів, відмовою від усталених традицій та стереотипів. Сьогодення потребує від педагога-практика високого професіоналізму, володіння сучасними технологіями навчання і виховання, бажання і вміння постійно самовдосконалюватися та творчо підходити до навчально-виховного процесу. На початку XXI століття такий учитель конче необхідний початковій школі, адже перед ним стоїть ряд невідкладних завдань. Одне з яких – зуміти виховати населення, що здатне подолати складні екологічні проблеми, з якими ми зіткнулися. Цілком очевидно, що вплив людини на природу нині значно перевищує її здатність до відновлення і ставить під загрозу життя і здоров'я всього населення. Для того щоб запобігти екологічній катастрофі, зберегти навколишнє середовище потрібно докорінно змінити своє ставлення до природи та її ресурсів. Під силу це зробити тільки креативному вчителю, з сформованою природничою компетентністю, який здатний у процесі творчої діяльності, шляхом емпатії розвивати в учнів екологічну культуру та свідомість.

Проблемі модернізації сучасної освіти присвячені дослідження В.Андрущенка, В.Бикова, С.Гончаренка, І.Зязюна, В.Кременя, А.Лузана, Н.Ничкало та ін. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців досліджували В.Байденко, Н.Бібік, Є.Зеєр, І.Зимня, Р.Гуревич, Г.Іваниця, А.Маркова, О.Овчарук, В.Петрук, О.Пометун, С.Раков, М.Розов, О.Савченко, А.Хуторський, Г.Тарасенко та ін. Шляхи модернізації освіти на компетентнісній основі розроблялися Б.Гершунським, А.Вербицьким, Г.Дмитрієвим, І.Зимньою, Н.Кузьміною, А.Марковою, А.Петровою, В.Сериковим, О.Соколовою, І.Фрумїним та ін. Безпосередньо питанню формування природничої компетентності майбутнього вчителя початкових класів присвячено роботи Т.Байбари, Н.Бібік, О.Біди, А.Бродовської, М.Галатюка, М.Коновальчук, Ю.Лінника, Л.Нарочної, С.Науменка, Л.Присяжнюк та ін. Сутність і умови формування екологічного світогляду майбутніх учителів досліджували Г.Білявський, О.Грошовенко, І.Костицький, Н.Лисенко, Л.Лук'янова, Г.Пустовіт, Г.Тарасенко, С.Шмалей. Науковці наголошують на важливості посилення ролі природничої домінанти у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів. Проблеми творчої діяльності вчителя в Україні висвітлено у працях С.Батеніна, І.Зязюна, Н.Кічук, В.Овчиннікова, С.Сисоєвої, М.Сметанського, О.Пехоти, М.Поташник, В.Швирева та інших.

Р.Гуревич у своїх наукових дослідженнях підкреслює, що компетентність майбутнього педагога є комплексною характеристикою здатності кваліфіковано вирішувати питання сфери власної професійної діяльності, володіти професійними знаннями, вміннями та навичками, розв'язувати різні проблемні ситуації. Важливим є той факт, що кожний майбутній педагог має усвідомити, що його діяльність потребує безперервного вдосконалення, розширення власного професіоналізму [1, 70]. Концепція «Нової української школи» визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно проводити професійну діяльність [3]. Компетентність в науковій літературі часто характеризується через усталені поняття: «комплекс умінь», «спроможність», «здатність до...», «готовність до...». Компетентність можна розуміти як нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях [11, 16]. Г. Тарасенко пропонує розглядати компетентність як здатність засвоювати набуті знання, вміння, навички, способи діяльності, власний досвід в нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем, компетентність, на її думку, є особистісним утворенням, яке проявляється в процесі активних самостійних дій школяра [11, 17]. О.Овчарук вважає, що компетентність – це інтегрована характеристика якості особистості, сформована через досвід, знання, вміння, ставлення, поведінкові реакції [6, 93].

Концепція «Нової української школи» виділяє 10 ключових компетентностей, якими мають оволодіти майбутні вчителі початкових класів та сформувані їх в учнів. Серед них знаходимо компетентність у природничих науках та екологічну грамотність. Л.Присяжнюк

та П.Сарафінюк переконані, що у природничо компетентних майбутніх педагогів має бути наявна система сформованих природничих понять, уявлень, про різноманітність об'єктів живої і неживої природи, причинність природних явищ, взаємозв'язки, закони і закономірності, що існують в природному докільлі, вони мають вміння грамотно організувати процес вивчення природознавства в реальній площині, задовольняти природничу цікавість дітей, відповідаючи на їх чисельні запитання [7, 4]. К.Корсак вважає, що в природничу компетентність вчителя необхідно закласти систему знань, яка формується протягом життя, створювати позитивну мотивацію для подальшого навчання, сприяти виробленню умінь і навичок, необхідних під час самостійного природничого навчання [4, 10]. Предметна природнича компетентність вчителя являє собою освоєний у процесі ознайомлення з докільлям досвід діяльності, що формується на основі сукупності уявлень, знань, умінь, ставлень та оцінних суджень до предметів та явищ природного оточення [13, 134]. Г.Тарасенко вважає, що активна взаємодія двох форм людської самосвідомості – естетичного і екологічного світогляду – визначає якісно новий спосіб буття, тобто естетико-екологічну культуру особистості. Цей специфічний тип особистісної культури народжується внаслідок інтеграції різних, але, водночас, вельми схожих підходів до природи, мірою єдності яких є визнання морального абсолюту благовіння перед життям [10, 5]. Естетико-екологічна культура, на наш погляд, є невід'ємною частиною природничої компетентності майбутнього вчителя початкової школи, основою екологічного світогляду. С.Кшнякіна наголошує на основних пріоритетах формування природничої компетентності, що ґрунтуються на ставленні до природи як унікальної цінності, розширенні науково-природничої картини світу, що базується на універсальних законах, розвитку певного типу світогляду, що визначає місце і діяльність людини у природі [5, 14].

Аналізуючи праці відомих науковців, ми прийшли до висновку, що природнича компетентність ґрунтується на знаннях, практичних уміннях та навичках з природознавства, а також на сформованих природничих цінностях та ідеалах у процесі творчого переосмислення, що пронизують усю життєдіяльність особистості майбутнього вчителя.

Нами було проведено пілотне дослідження рівня сформованості природничої компетентності майбутніх учителів початкових класів на базі Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського серед студентів 3 курсу (58 респондентів). Ми запропонували майбутнім педагогам скласти пам'ятку природолюбів, це завдання вимагало демонстрації не тільки знань, але й спиралося на природничі цінності студента. Наприклад, *пропонуємо роботу Олени К. «не скривдь природу, не рви квіти, не сміти на вулиці, не рубай ліс...природа – це життя, не губи його». А також роботу Катерини С. «кожен зелений листок, кожна травинка виділяє в повітря кисень, ним ми дихаємо, без нього немає життя – задумайся про це! Найгарніша квітка та, що квітує – помилуйся нею! Побачив безпритульну тваринку – нагодуй її, будь співчутливим до всього живого! Знайшов гніздечко – відійди, не зачепи його, там чиясь домівка! Нема більш чистої і смачнішої води, ніж джерельна, не забрудни її, адже завтра ти прийдеш до цього джерела! Збережи природу – збережи життя!»* Аналіз студентських робіт дозволив констатувати, що 72% майбутніх педагогів, відповідаючи на запитання, орієнтуються на теоретичні знання з природознавства, а 28% – на природничі цінності, їх чуттєве переосмислення та творче вираження.

Нами була досліджена творча діяльність педагога як провідного засобу формування природничої компетентності. Творча діяльність – це засіб реалізації творчих можливостей особистості (С.Сисоєва); абсолютний стан або засіб існування її соціальної сутності (С.Батенін, М.Каган, В. Овчинніков); зміна зовнішньої дійсності, перетворення внутрішнього світу людини, розкриття і реалізацію її прихованого потенціалу в процесі розвитку її відносин із зовнішнім світом, який розуміється не обов'язково тільки як сукупність речей. Таке перетворення власного світу включає спілкування, «розуміння», «діалог» із зовнішнім світом тощо (В.Швіреєв); найважливіший критерій якісного становлення особистості вчителя сучасної школи (Н.Кічук) [9,79]. М.Поташник визначає три етапи творчої діяльності вчителя:

знаходження оптимального варіанту уроку чи позанавчального заходу за допомогою даних методичних рекомендацій; конструювання оптимального варіанту уроку чи позаурочного заходу на рівні раціоналізації існуючих варіантів; конструювання оптимального варіанту уроку, заснованого на принципово новому, новаторському вирішенні навчально-виховних завдань [8, 42]. Реалії сьогодення потребують від учителя початкових класів завжди перебувати у творчому пошуку, продукувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення у розв'язанні педагогічних проблем, бути здатним перебудувати свою діяльність відповідно до змін і вимог суспільства. Тому будь-яка педагогічна діяльність буде продуктивною лише за умови реалізації в ній педагогічної творчості.

У процесі творчої діяльності ми запропонували майбутнім педагогам на заняттях з методики навчання «Природознавства» створити чарівний куточок природи. Для цього студенти опрацювали інформацію про рослинний і тваринний світ Поділля, спробували зобразити його за допомогою різних художніх технік.

*Творча робота Карини В.
«Осіннє різнобарв'я»*

*Творча робота Ліни Ф.
«Пташечка»*

*Моделювання чарівного куточка природи
студентами ЗБПД групи*

*Студенти ЗБПД групи у процесі
творчої діяльності*

Разом зі студентами ми створювали пластичні етюди, здійснювали еколого-естетичну оцінку картин К.Білокур, М.Приймаченко, Т.Яблонської, Д.Золана, слухали поезію М.Познанської, Д.Павличка, М.Вінграновського, У.Кравченко та ін. Під звуки сюїти К.Сен-Санса «Карнавал тварин» майбутні педагоги зображали тварин, яких за музичними характеристиками змогли відгадати після прослухання музики.

Творча робота Катерини С. (3 курс)

Творча робота Тетяни М.(3 курс)

Також студенти створили комплекс завдань для молодших школярів на тему «Природа – наш дім». Наприклад, *Марина П. запропонувала написати невелике міркування на тему «Природа у нашому житті»; намалювати природу, яка оточує; знайти у художній літературі описи природи та представити їх; скласти сенкан, віри, загадку, кросворд, ребус про природу.*

Через кілька місяців ми знову повторили дослідження, запропонувавши майбутнім педагогам написати пам'ятку природолюбів. Наприклад, *робота Вікторії Р.: «Любіть природу рідну! Завжди милуйте нею! Ранковими світанками – вечірньою зорею! Любіть дерева голі, любіть дерева в шахах! Вони, ніби колиска, неначе рідна хата! Не спричиняйте болю, не рвіть природні коси! Із трепетом великим підходьте до природи! Вслухайтеся в гармонію, в її чарівні оди! Давайте збережемо природу».* Аналіз робіт засвідчив, що 64% майбутніх педагогів у своїх відповідях орієнтуються на природничі знання і 36% – на природничі цінності. Отримані результати ми підтвердили, запропонувавши студентам комплексний тест з природознавства та методики його викладання. Поміж питань репродуктивного характеру ми помістили питання на встановлення природничих цінностей, наприклад «виберіть зайве серед таких царств природи: рослини, тварини, комахи», «яка квітка красивіша: ромашка чи соняшник», «що потворніше: жаба чи ящірка». Запитання вимагали екологічно свідомої відповіді, так, наприклад, *Ольга С. на перше питання відповіла, якщо зникне хоча б одне царство рослин, тварин чи комах, то і решта будуть під загрозою, порушиться гармонія природи, відбудеться дисбаланс. На друге та третє питання майбутній педагог дала таку відповідь, «у природі усе прекрасне, неповторне і чарівне, тому робити будь-який вибір недоречно».* Такий хід думок свідчить, що студентка не боїться відступити від запропонованого шаблону, має розвинену екологічну свідомість, сформовану культуру поведінки в природі, загалом, про високий рівень її природничої компетентності. Проте більшість педагогів намагалися знайти математичний спосіб відповідей на питання.

Підводячи підсумок нашого дослідження, можна зауважити, що творча діяльність сприяє формуванню природничих цінностей майбутнього педагога. У ході творчого процесу студент на внутрішньому, глибинному рівні сприймає природу, вона закарбовується у його серці, майбутній педагог співчутливо починає ставитися до проблем навколишнього середовища, шукати креативні способи їх вирішення. А це сприяє формуванню природничої компетентності як особливого утворення майбутнього вчителя початкових класів, в основу якого покладено практичне застосування знань, умінь, навичок, розширення екологічної свідомості, формування природничих цінностей, ідеалів та їх творча реалізація у повсякденному житті.

Література:

1. Грошовенко О. П. Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі : дис. ... канд. наук : 13.00.07 / О. П. Грошовенко. – 2008. – 246 с.
2. Гуревич Р. Професійна компетентність майбутнього педагога: як її формувати? / Р.Гуревич, М.Кадемія // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 10. – С. 66-70.
3. Концепція «Нової української школи» // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
4. Корсак К. Педагогічні інновації досягнення екології та інших природничих наук / К.Корсак, Т.Савицька // Директор школи. – 2012. – № 35. – С. 10.
5. Кшнякіна С.І. Концепції сучасного природознавства : навчальний посібник / С.І. Кшнякіна, Б.А. Міщенко, А.С. Опанасюк. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – Ч. 1. – 77 с.
6. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг.ред. О.В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
7. Основи природознавства : навчальний посібник для студентів спеціальності Дошкільна освіта / авт.-упор. П.В. Сарафінюк, Л.А. Присяжнюк, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : Документ Принт, 2016. – С. 7-8.
8. Поташник М.М. Педагогічна творчість : посібник для вчителя / М.М.Поташник. – К.,1988. – 128 с.
9. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : підручник / С.О.Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
10. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія / Г.С.Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль, 2006. – 308 с.

11. Тарасенко Г.С. Компетентнісний підхід – сучасний вибір початкової освіти / Г.С. Тарасенко // Творча скарбничка : книга для вчителя початкових класів. Науково-практична серія. Випуск №1 (11) / Г.С. Тарасенко, Г.А.Іваниця. – Вінниця: КВНЗ «ВАНО», Відділ інформаційних технологій та видавничої діяльності, 2016. – 76 с.
12. Тарасенко, Г.С. Паросток: методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи / Г.С. Тарасенко. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2003. – 144 с.
13. Хуторской А.В. Методологические основы образовательного процесса / А.В. Хуторской // Современная дидактика : учеб. для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

Тетяна Білик,
асистент

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ключові слова: *інновація, інноваційна діяльність, інноваційні технології, інтерактивна технологія, гра.*

Анотація

Статтю присвячено проблемі застосування інноваційних технологій на уроках математики у початкових класах. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проведення уроку математики є неможливим без введення поняття „інноваційна технологія”. У роботі висвітлюються інтерактивні та ігрові технології навчання на уроках математики. Зроблені у статті висновки можуть бути використані під час теоретичного та практичного обґрунтування.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационные технологии, интерактивная технология, игра.

Статья посвящена проблеме применения инновационных технологий на уроках математики в начальных классах. Анализ научной литературы показал, что проведение урока математики невозможно без введения понятия „инновационная технология”. В работе освещаются интерактивные и игровые технологии обучения на уроках математики. Сделанные в статье выводы могут быть использованы при теоретического и практического обоснования.